ISSN: 2538-4384; Geographical Researches Quarterly Journal. 2018;33(3):8-23

Determining the Behavioral Pattern of Security Reinforcement in the Islamic Republic of Iran by VIKOR Model

ARTICLE INFO

Article Type
Original Research

Authors
Hadipour M.* *MA,*
Hafeznia M.[1] *PhD*

How to cite this article
Hadipour M, Hafeznia M. Determining the Behavioral Pattern of Security Reinforcement in the Islamic Republic of Iran by VIKOR Model. Geographical Researches Quarterly Journal.2018;33(3):8-23.

*Department of Political Geography, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran
[1]Department of Political Geography, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Correspondence
Address: NO. 4, Royan Alley, Keshavarz Boulevard, Tehran, Iran. Postal Code: 1415983341
Phone: -
Fax: -
meysamhadipoor54@yahoo.com

Article History
Received: December 15, 2017
Accepted: September 21, 2018
ePublished: December 09, 2018

ABSTRACT

Introduction and Background Countries partake of different behavioral patterns to provide and reinforce their national security. One of the important issues regarding his type of security is the determination of a security pattern for the public, national, regional, international levels. This pattern stems from various factors, which, not only do they differ for different countries, but also their importance & influence on behavioral patterns of security reinforcement differ.

Aims therefor, a long side prioritizing these patterns, it is important to take into considera-tion their importance and weight.

Methodology The present research endeavors to analyze and determine the behavioral pattern for security reinforcement in the Islamic Republic of Iran, by using one of the various of multi-attribute decision making methods.

Conclusion The results of the research suggest a multi-faceted pattern (collective security) as the most appropriate pattern for security reinforcement in the Islamic Republic of Iran.

Keywords Security; The Islamic Republic of Iran; Vikor Model

CITATION LINKS

[Adel & Rajabzadeh; 2012] Applied Decision Making ...; [Amanpour & Mavedat; 2015] Classification and assessment of the spatial the range of healthy sustainable urban development approach using ...; [Asgari; 2003] Regionalism and regional ...; [Assarian Nejad; 2012] Interview at National Defense ...; [Ataei; 2010] Multi-criteria Decision ...; [Boozan; 1999] People, governments and ...; [Chatterjee, et al.; 2009] Selection of materials using compromise ranking and ...; [Dodds; 2000] Geopolitics in a ...; [Dolby; 2004] Future resources and extreme ...; [Eftekhari; 2000] National security police dimensions, articles on national security ...; [Eftekhary; 2005] The fundamental stages of thought in national security ...; [Elliot & Reginald; 1988] The arms control,disarmament, and military ...; [Fazli, et al.; 2011] Evaluation of the quality of public sector services by the combined method ...; [Hafeznia; 2012] Interview at Tarbiat ...; [Hafeznia; 2006] Geopolitical Principles and ...; [Haftendorn & Tayeb; 1992] Security dilemma: Theorizing and creating rules for ...; [Jalinousi; 2006] Strategic developments in the persian Gulf ...; [Karimi & Ahmadvand; 2013] Modeling the developmental levels of rural areas in the central part of ...; [Khairgo, et al.; 2016] Assessment and prioritization of the quality dimensions of educational services based on the servoal model using ...; [Kupchan & Kupchan; 1995] The promise of collective ...; [Luciani; 1988] The economic content of ...; [Mandel; 2008] The changing face of national security ...; [Maoz; 2000] Regional ...; [Marsh & Stoker; 2005] Methodology and Theory in ...; [Mckinlay, et al.; 2001] Global problems ...; [Moradian; 2009] Threats and ...; [Morz; 1980] Beyond ...; [Moshirzadeh & Ebrahimi; 2010] The evolution of concepts in international ...; [Nikpour, et al.; 2015] Evaluation of sustainable urban development indicators with emphasis on justice in ...; [Opricovic & Tzeng; 2004] Compromise solution by MCDM methods: A comparative analysis ...; [Ranjbar; 1999] Security considerations in the foreign policy of the Islamic ...; [Rao; 2008] A decision making methodology for material selection using an improved ...; [Roshandel; 2009] National Security and International ...; [Soleimani, et al.; 2015] Explaining the factors affecting the instability ...; [Tajik; 1998] Regulation in dispersion, a discussion on Iran's national ...; [Tajik; 2002] Introduction to National Security ...; [Vaezi & Dadandish; 2011] The necessity of establishing regional security arrangements in the caucasus ...; [Wolfers; 1962] National security an ambiguous ...; [Zarei, et al.; 2015] Analysis and categorization of development levels in rural areas of dashti country of Iran with ...

Copyright© 2018. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال سی و سوم، شماره سوم، پاییز۱۳۹۷، شماره پیاپی ۱۳۰

میثم هادی پور، کارشناس ارشد، جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
دکترمحمدرضا حافظ نیا، استاد، گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

Hadipour M. MA
Hafeznia M. PhD
Meysamhadipoor54@yahoo.com

تعیین الگوی رفتاری تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران با استفاده از مدل ویکور Vikor

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۹/۲۴ پذیرش نهایی: ۱۳۹۷/۶/۳۰

DOI: 10.29252/geores.33.3.8

چکیده

مقدمه: کشورها برای تأمین امنیت ملی الگوهای رفتاری متفاوتی را مورداستفاده قرار می‌دهند. تعیین الگوی امنیتی در سطوح عمومی، ملی، منطقه‌ای و جهانی از مسائل اساسی موردتوجه کشورها هست که از عوامل مختلفی منبعث می‌گردد. این عوامل نه‌تنها از کشوری به کشور دیگر متفاوت هستند بلکه میزان اهمیت و تأثیر این عوامل بر الگوهای رفتاری تأمین امنیت نیز متفاوت است.

اهداف: این پژوهش علاوه بر تعیین الگوی رفتاری تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران میزان اهمیت و وزن شاخص‌های تأثیرگذار بر الگوی رفتاری تأمین امینت در جمهوری اسلامی ایران را نیز مشخص می‌کند.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر سعی در بررسی و تعیین الگوی رفتاری تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران با استفاده از یکی از انواع مختلف روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه (مدل ویکور) دارد.

نتیجه‌گیری: در پایان یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد الگوی چندجانبه (امنیت جمعی) مناسب‌ترین الگو برای تأمین امنیت است و جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک واحد سیاسی با توجه به شاخص‌های موردنظر پژوهشگران حوزه امنیت می‌تواند الگوی امنیت جمعی را برای تأمین امنیت ملی خود موردتوجه قرار دهد.

واژگان کلیدی: امنیت، جمهوری اسلامی ایران، مدل ویکور

مقدمه

پدیده امنیت و سیاست‌گذاری امنیتی در ابعاد داخلی و خارجی و کیفیت کسب آن، همواره یکی از دغدغه‌های مهم کشورهای جهان بوده است و هر کشور بر اساس وضعیت جغرافیایی، تجانس ساختاری، همکاری دفاعی - امنیتی، منافع مشترک، افکار عمومی، وضعیت اقتصادی، ایدئولوژی سیاسی، تهدیدات مشترک و فهم مشترک از امنیت، سعی داشته است تا سیاست امنیتی خود را طراحی و جهت تحصیل امنیت همه‌جانبه به کار گیرد.

بی‌تردید هرگونه تمهید و تدبیر نظری و عملی استراتژیک، تعیین «اولویت‌ها» و «فوریت‌ها» در هر عرصه می‌باشد. به‌بیان‌دیگر، ترسیم و تدوین استراتژی، جز در پرتو تشخیص علمی اولویت‌ها و فوریت‌های یک نظام ممکن نمی‌گردد. میزان موفقیت یک نظام در اتخاذ استراتژی‌های امنیتی کارآمد، ارتباطی تنگاتنگ و مستقیم با میزان موفقیت آن نظام در خارج کردن اقتدار تعیین و تشخیص «اولویت‌ها» و «فوریت‌ها» از چنبره مشرب‌های شخصی نخبگان از یک‌سو و قرار دادن آن در چارچوب روش‌های علمی و کارشناسانه از جانب دیگر است (Tajik, 2002).

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

جمهوری اسلامی ایران در محیط پیرامونی خود با چالش‌های امنیتی متعددی روبه‌رو است که به‌واسطه تحولات و روندهای منطقه‌ای بازتولید می‌شود. علاوه بر این جمهوری اسلامی ایران از منظر منطقه‌ای نیز در حوزه‌ای واقع‌شده است که هیچ‌گونه ترتیبات امنیتی پایدار و توافق شده در آن وجود ندارد. به‌رغم پیشرفت نظام‌های امنیت منطقه‌ای در سراسر جهان به‌ویژه بعد از پایان جنگ سرد و درروند جهانی‌شدن، هنوز منطقه پیرامونی ایران فاقد ترتیبات امنیتی نهادینه‌شده است (Vaezi & Dadandish, 2011). با توجه به چالش‌های امنیتی که متوجه موجودیت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد نیاز است که تصمیم گیران و سیاست‌گذاران بهترین و نزدیک‌ترین الگوی تأمین امنیت را انتخاب کنند. ازنظر علمی، روش‌های متعددی وجود دارد که سیاست‌گذاران می‌توانند در انتخاب سیاست‌ها و الگوهای مناسب و عقلایی برای بهره‌برداری مطلوب از شرایط و امکانات، از آن‌ها کمک بگیرند. ازجمله این روش‌ها، روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه هستند. روش‌های «تصمیم‌گیری چند شاخصه» انتخاب‌گر بوده و به‌منظور انتخاب مناسب‌ترین گزینه از میان گزینه‌های موجود، به کار می‌روند. در این الگوها، انتخاب یک گزینه از بین گزینه‌های موجود مدنظر است. در یک تعریف کلی، تصمیم‌گیری چند شاخصه به تصمیم‌های خاصی (از نوع ترجیحی) مانند ارزیابی، اولویت‌گذاری و یا انتخاب از بین گزینه‌های موجود (که گاه باید بین چند شاخص متضاد انجام شود) اطلاق می‌گردد. یکی از مدل‌ها و روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه مدل ویکور است. روش ویکور به‌عنوان یک شیوه در دسترس، برای مراجع سیاست‌گذار و تصمیم گیر درزمینه الگوهای تأمین امنیت قرار دارد تا این مراجع از این روش برای اولویت‌بندی و تعیین الگوهای تأمین امنیت استفاده نمایند.

پیشینه تحقیق

در خصوص به‌کارگیری روش‌های تصمیم‌گیری در مسائل امنیتی و اولویت‌بندی سیاست‌ها، پژوهش‌های چندانی صورت گرفته است اما در رابطه با مدل ویکور که در سال‌های اخیر توجه بسیاری از محققان را به خود جلب کرده است در حوزه مسائل امنیت کار پژوهشی صورت نگرفته است و می‌توان یکی از نقاط قوت و بدیع بودن این مقاله را در به‌کارگیری از این روش ذکر کرد. بااین‌حال به برخی از پژوهش‌هایی که ازاین‌روش استفاده کرده‌اند اشاره می‌شود:

خیرگو و همکاران (۱۳۹۵) ارزیابی و اولویت‌بندی ابعاد کیفیت خدمات آموزشی بر الگوی سروکوآل با بهره‌گیری از رویکرد ترکیبی vikor-ahp (مطالعه موردی: دانشگاه امام علی) (Khairgo, Nourbakhsh, & Mohammadi, 2016)؛ کریمی و احمدوند (۱۳۹۲) مدل‌سازی سطوح توسعه‌یافتگی مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد (Karimi & Ahmadvand, 2013)؛ نیکپور و همکاران (۱۳۹۴) ارزیابی شاخص‌های توسعه پایدار شهری با تأکید بر عدالت در توزیع خدمات (Nikpour, Malekshahi, & Razqi, 2015)؛ زارعی و همکاران (۱۳۹۵) تحلیل و سطح‌بندی توسعه در مناطق روستایی شهرستان دشتی با تأکید بر رویکرد فازی (Zarei, Mahdavi Hajilouei, Stelaji, & Sarver, 2015)؛ سلیمانی و همکاران (۱۳۹۴) تبیین عوامل مؤثر بر ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی در ایران (Soleimani, Bouzar-Majri, Javan, & Anabestani, 2015)؛ امانپور و مودت (۱۳۹۶) طبقه‌بندی و ارزیابی فضایی شهر سالم با رویکرد توسعه پایدار شهری با استفاده از تکنیک‌های انتروپی-ویکور، تاپسیس و gis (Amanpour & Mavedat, 2015)

روش پژوهش

این نوشتار در پی پاسخگویی به این پرسش است که از بین الگوهای رفتاری مختلف تأمین امنیت یک‌جانبه (خوداتکایی)، دوجانبه و چندجانبه (دسته‌جمعی) با توجه به مؤلفه‌های وضعیت جغرافیایی، تجانس ساختاری، همکاری دفاعی- امنیتی، منافع مشترک، افکار عمومی، وضعیت اقتصادی، ایدئولوژی سیاسی، تهدیدات مشترک و فهم مشترک از امنیت؛ کدام الگو برای

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران مناسب‌تر است. پژوهش حاضر سعی در شاخص سازی برای تعیین الگوی رفتاری تأمین امنیت ندارد و شاخص‌های به کار گرفته‌شده مبتنی بر مصاحبه با اساتید حوزه امنیت می‌باشد. در این راستا روش تحقیق توصیفی – تحلیلی است. همچنین شیوه گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای که با بررسی کتب، مقالات، نشریات، سایت‌های اینترنتی و روش پرسشنامه با استفاده از نظرات ۵۰ تن از متخصصین دانشگاهی و امنیتی می‌باشد. با توجه به حضور کارشناسان و خبرگان مختلف در این تحقیق و توانایی مدل ویکور در ارائه راه‌حل توافقی، برای تجزیه‌وتحلیل نظرات از این مدل استفاده می‌گردد. راه‌حل توافقی، راه‌حل موجهی است که به جواب ایده‌آل نزدیک است و به علت آن‌که حداکثر مطلوبیت و حداقل تأسف را در بردارد، موردپذیرش تصمیم‌گیرندگان قرار می‌گیرد (Fazli, Teimouri, & Khodaee, 2011). در پایان با بهره‌گیری از یافته‌ها به‌دست‌آمده از منابع موردنظر به تجزیه‌وتحلیل سؤال پژوهش پرداخته‌شده است.

مفاهیم و مبانی نظری

۱- امنیت[1]:

درباره امنیت، مانند بسیاری از مفاهیم در علوم انسانی اجماع نظر وجود ندارد و وجود تعاریف گوناگون از امنیت، خود مؤید این نکته است، در این راستا بوزان امنیت را مفهومی توسعه‌نیافته و ولفرز آن را مفهومی مبهم می‌داند باوجوداین می‌توان درباره امنیت این تعاریف را مطرح کرد.

باری بوزان امنیت را ازنظر لغوی حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) بیان می‌کند (Boozan, 1999). ازنظر ولفرز امنیت به معنای نبود تهدید علیه ارزش‌های کسب‌شده (منافع اساسی کشور) است (Moshirzadeh & Ebrahimi, 2010; Wolfers, 1962). مورز امنیت را رهایی نسبی از تهدیدات زیان‌بخش می‌داند (Morz, 1980). حافظ نیا در کتاب اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک امنیت را این‌گونه تعریف می‌کند: امنیت عبارت است از حفظ تعادل کارکردی سیستم تضمین‌کننده موجودیت و نیازهای فردی و جمعی انسان من‌جمله خود امنیت به‌نحوی‌که مانع از ایجاد نگرانی و ترس گردد (M. R. Hafeznia, 2006).

در تلقی سنتی از امنیت، امنیت هر کشوری بدون توجه به امنیت دیگر کشورها تعریف می‌گردد (Boozan, 1999)؛ اما امنیت در دوره مدرن از قاعده امنیت برای همه‌یاهیچ کس پیروی می‌کند و امنیت ملی نمی‌تواند از امنیت متقابل جدا باشد زیرا هنگامی‌که مناسبات بین‌المللی و عوامل ناامنی در مقیاس جهانی مطرح است، امنیت تنها می‌تواند عمومی باشد. آنچه درمجموع به‌عنوان تعریف امنیت می‌توان مدنظر قرارداد توانایی یک کشور در دفع تهدید است که این تهدید می‌تواند در زمینه های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، نظامی و زیست‌محیطی و در سطوح داخلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی باشد.

سطوح امنیت: اندیشمندان کلاسیک، امنیت را به دو بخش امنیت ملی و داخلی تقسیم کرده‌اند. این تقسیم‌بندی درواقع توجه اندکی به تحولات جهانی و منطقه‌ای و روابط بین کشورها در عرصه‌های گوناگون مبذول داشته است؛ درحالی‌که تحولات و تغییرات حادث‌شده در حوزه‌های امنیتی در سطوح جهانی، منطقه‌ای و ملی و حتی داخلی الزامات و ملاحظات جدیدی را در تحلیل و تبیین ابعاد امنیت فراهم آورده است. ازاین‌رو می‌توان امنیت را به چهار سطح عمومی، ملی، منطقه‌ای و جهانی تقسیم کرد. البته این تقسیم‌بندی به معنی استقلال و یا عدم وابستگی این سطوح از یکدیگر نیست.

امنیت عمومی[2]: برای درک بهتر امنیت عمومی و به‌منظور تبیین و تشریح ارکان آن ضرورت دارد نسبت به تفکیک مرزهای مفهومی آن با سایر سطوح امنیت اقدام نمود.

1 Security
2 Public Security

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

الف) امنیت عمومی - داخلی: امنیت داخلی بر اساس معیار جغرافیایی، در نقطه مقابل امنیت ملی تعریف‌شده است و بر این مبنا همه موضوعاتی را که در قلمرو ملی قرار دارند را شامل می‌شود (Boozan, 1999). امنیت داخلی از حیث منبع، جهت و نوع تهدید به داخل مرزهای کشور مربوط شده و عمدتاً شامل امنیت اجتماعی، آرامش، صمیمیت، وحدت و آشتی ملی، هماهنگی نیروهای سیاسی، ثبات و قرار سیاسی و اجتماعی، بقای سیستم سیاسی و حکومت، مناسبات حسنه و پایدار حکومت و ملت و نظایر آن می‌شود.

ب) امنیت عمومی - اجتماعی: مفهوم اجتماعی در امنیت اجتماعی حاصل نوعی تکثر و هم‌نشینی هویت‌ها می‌باشد. واحد تحلیل امنیت اجتماعی، هویت‌ها یا هویت اجتماعی است و حفظ هویت در سطح ملی، قومی و مذهبی موردنظر می‌باشد. حال آن‌که «امنیت عمومی» از حیث موضوعی، فراتر از این سازوکارها رفته و افزون بر سیاست‌های جبرانی، تأسیسات حقوقی حاکم بر جامعه، اخلاقیات و ... را نیز در برمی‌گیرد؛ با این تعریف مشخص می‌شود که امنیت اجتماعی بخشی از امنیت عمومی است که ماهیت جبرانی داشته و در پی ایجاد اطمینان خاطر در شهروندان است (Moradian, 2009).

امنیت ملی[1]: کلمات ملی و امنیت و نیز معادل‌های آن‌ها در زبان‌های دیگر، هر دو جزو کلمات قدیمی هستند، ولی ترکیب آن‌ها با یکدیگر یک پدیده جدید محسوب می‌شود. واژه امنیت ملی از همان آغاز دوران رواج خود، همانند بسیاری دیگر از اصطلاحات عینی، به‌گونه‌ای به کار گرفته‌شده است که گویی مفهومی روشن دارد، اما امنیت ملی مانند دیگر مفاهیم علوم انسانی، دارای برداشت متفاوت افراد، گروه‌ها و کشورها از این مفهوم است. یکی از نخستین کسانی که امنیت ملی را تعریف کرده است والتر لیپمن است. لیپمن می‌گوید: "یک ملت وقتی دارای امنیت است که در صورت اجتناب از جنگ، بتواند ارزش‌های اساسی خود را حفظ کند و در صورت اقدام به جنگ بتواند آن را پیش ببرد" (Rosandel, 2009). الیوت و رجینالد در تعریف امنیت ملی می‌نویسند آزادی و رهایی مطلق و نسبی یک کشور از احتمال حمله مسلحانه یا تخریب سیاسی و اقتصادی همراه با توانایی ملت در واکنش مؤثر و نابودکننده زمانی که موردحمله قرار می‌گیرد (Elliot & Reginald, 1988). لوسیانی امنیت ملی را به توانایی مقاومت در برابر تجاوز از خارج از کشور تعریف کرده است (Luciani, 1988).

رابرت ماندل امنیت ملی را در پنج مقوله به این شرح تقسیم می‌کند:

الف) امنیت نظامی[2] : به اثرات متقابل توانایی‌های تهاجمی و دفاعی مسلحانه دولت‌ها و نیز برداشت آن‌ها از مقاصد یکدیگر مربوط است.

ب) امنیت سیاسی[3]: ناظر بر ثبات سازمانی دولت‌ها، سیستم‌های حکومتی و ایدئولوژی‌هایی است که به آن‌ها مشروعیت می‌بخشد.

ج)امنیت اجتماعی[4]: به قابلیت حفظ الگوهای سنتی، زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی با شرایط قابل‌قبولی از تحول مربوط است.

د)امنیت زیست‌محیطی[5]: ناظر بر حفظ محیط جهانی به‌عنوان سیستم پشتیبانی ضروری که تمام حیات بشری بدان متکی است.

ه)امنیت اقتصادی[6]: یعنی دسترسی به منابع مالیه و بازارهای لازم برای حفظ سطوح قابل‌قبولی از توانایی تولید ملی و رفاه (Mandel, 2008).

1 National security
2 Military Security
3 Political Security
4 Social Security
5 Environmental Security
6 Economic Security

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

DOI: 10.29252/geores.33.3.8

گفتمان‌های امنیت ملی: در یک تقسیم‌بندی کلی گفتمان‌های امنیت ملی در بستر تاریخ را علی‌الخصوص از عصر روشنگری تاکنون، را می‌توان به سه گفتمان اصلی سنتی، مدرن و پست‌مدرن تقسیم‌بندی نمود. در گفتمان سنتی امنیت (متأثر از نوع ایدئولوژی آن) دولت، مقتدرترین و مشهورترین معمار ساختار اجتماعی جامعه است. در این گفتمان تهدید نظامی، جدی تلقی می‌شود دولت ملی با رفتار عینی و ملموس؛ تصمیم‌گیری خود و تصمیم سازان دیگر را تشکیل می‌دهد و بر اساس خط‌مشی آشکار و معین به ستیزش صریح می‌پردازد در چنین گفتمانی تأکید بر وجه سلبی امنیت است و بدین ترتیب مقصود اصلی در رفتار، نه ایجاد نهاد امنیتی ساز، بلکه دفع فرآیندهای تهدیدزاست (Ranjbar, 1999). برخلاف آنچه درگفتمان سنتی در نیل به تحصیل امنیت ملی تأکید بر دفع فرآیندهای تهدیدزاست؛ در گفتمان مدرن، امنیت تلاش برای نیل به سطحی از اطمینان خاطر برای تحصیل و صیانت منافع ملی مدنظر است. بر این اساس، امنیت ملی جزء مسئولیت‌های حکومت ملی است و نکته محوری این تعریف بیشتر تعقیب روانی و مادی ایمنی است در این گفتمان دفع تهدیدات با تأسیس سازوکار و انجام مقدمات میسر است و اساساً دفع تهدید با تعقیب ایمنی ممکن می‌شود (Eftekhari, 2000). گفتمان پست‌مدرن امنیت نیز از مقوله دولت به‌عنوان یگانه نهاد اجتماعی در نیل به سطحی از امنیت گذر کرده بر آن است که دیگر دولت‌ها موضوع اصلی امنیت نیستند و امنیت صرفاً در درون دولت‌ها دست‌یافتنی نیست. پست‌مدرن‌ها در مطالعه‌ی امنیت ملی می‌کوشند به‌جای گفتمان واقع‌گرایی، گفتمان جدیدی مبتنی بر همکاری و روابط متقابل کشورها را جایگزین نمایند و اساس این روابط مبتنی بر فهم متقابل باشد. مبتنی بر گفتمان پست‌مدرن در مطالعات امنیت ملی؛ سیاست‌های امنیت ملی بر این فرض استوار است که امنیت یک ملت در سایه افزایش امنیت دیگر ملت‌های هم‌جوار افزایش پیدا می‌کند (Jalinousi, 2006; Tajik, 1998).

امنیت منطقه‌ای[1]: امنیت منطقه‌ای، مجموعه تمام تصورات و تعبیرات از امنیت ملی است که اعضای یک نظام منطقه‌ای درزمانی خاص آن را به کار می‌برند. بنابراین امنیت یا ناامنی منطقه‌ای می‌تواند از مجموعه سطوح کشمکش در یک منطقه، اعتبارات نظامی و نهادها و اتحادیه‌های جمعی به دست آید (Eftekhary, 2005). امنیت منطقه‌ای بر اساس نیازهای جمعی درک شده در یک منطقه ژئوپلیتیکی تکامل‌یافته و برای کشورهای عضو منطقه معنی‌دار است. این نوع امنیت بر اساس مقابله با تهدیدات درونی و بیرونی منطقه در چارچوب یک ساختار سازمانی مرکب از دول منطقه قابل‌تولید و تأمین است مانند سازمان دفاعی اروپا (Maoz, 2000).

سطح امنیت منطقه‌ای در هر زمان با سه ویژگی زیر مشخص می‌شود:

۱) شدت و اهمیت کشمکش‌های داخلی و خارجی با اعضای منطقه.

۲) سطح و میزان منابع و نیروی انسانی در مسائل نظامی و امنیتی در درگیری با اعضای منطقه.

۳) حد و سطح توافقات امنیتی و توافق با دیگر نهادهای امنیت جمعی در ارتباط با اعضای دیگر منطقه (Asgari, 2003).

امنیت جهانی[2]: امنیت جهانی، برخلاف امنیت ملی، دلالت بر آن دارد که امنیت یک کشور، با امنیت سایر دولت‌ها و دست‌کم با امنیت یک دولت دیگر پیوند نزدیکی دارد. دولت‌ها چنان در امور امنیتی خود به هم وابسته‌اند که اقدام‌های یک دولت به‌سختی بر امنیت دیگری تأثیر می‌گذارد (Haftendorn & Tayeb, 1992). امنیت جهانی به دنبال بروز دو جنگ جهانی اول و دوم در نیمه اول قرن بیستم معنی‌دار شد و توجه به آن ضرورت پیدا کرد.

در امنیت جهانی از سه بعد به مفهوم امنیت پرداخته‌شده است:

۱) از حیث قلمرو، گستره جهانی را مدنظر دارد.

۲) از حیث ماهیت آن را فراتر از مرزهای ملی تعریف می‌نماید.

1 Regional Security
2 Global Security

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

۳) ناظر بر تمامی ابعاد می‌باشد (Mckinlay, Robert, & Little, 2001).

۲- سرچشمه‌های تهدیدات امنیتی

تهدیدات برعلیه امنیت یک دولت و یا امنیت جمعی چه در مقیاس منطقه‌ای و چه در مقیاس بین‌المللی سرچشمه‌هایی دارند که عبارت‌اند از:

۱) منابع طبیعی(منابع انرژی،منابع کانی) و زیست‌محیطی به دلیل بروز تغییرات در ذخایر، میزان تولید، نحوه توزیع و دسترسی، مناسبات بین تقاضاکنندگان و عرضه‌کنندگان منابع.

۲) توسعه نابرابری اقتصادی، اجتماعی، علمی و فرهنگی.

۳) تعارض و تضاد منافع، بین بازیگران مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، قومی، دینی، ایدئولوژیکی و غیره در حوزه ارزش‌های مادی و معنوی.

۴) فقدان موازنه قوی در روابط بازیگران سیاسی در سطوح مختلف جهانی، منطقه‌ای، ملی، درون ملی، محلی و مکانی.

۵) فقدان نظام مدیریت سیاسی کارآمد و عدالت‌گستر در مقیاس جهانی، منطقه‌ای و ملی (Dodds, 2000; Dolby, 2004; M. R. Hafeznia, 2006).

۳- الگوهای رفتاری تأمین امنیت

طراحی الگوهای منظم برای تبیین و توضیح مسائل از یک‌سو می‌تواند به افکار و ایده‌ها سامان دهد و از سوی دیگر، مبنایی برای تنظیم و هماهنگی رفتارها خواهد بود (Marsh & Stoker, 2005). الگوهای رفتاری، شیوه‌ها و رویکردهایی هستند که بازیگران مختلف سیاسی بر پایه اصول چندگانه جغرافیا، سیاست، قدرت و منفعت نسبت به یکدیگر اتخاذ می‌کنند. این الگوها توسط بازیگران مختلف اعم از دولت‌ها، رهبران سیاسی، نهادهای دینی و نظایر آن نسبت به یکدیگر اعم از دوست یا دشمن، رقیب یا همکار اتخاذ می‌شود و سطوح جغرافیایی و یا قلمروهای فضائی الگوهای مزبور شامل سطوح محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی می‌باشد (M. R. Hafeznia, 2006). الگوی امنیتی یکی از الگوهای رفتاری بازیگران در سطح روابط بین‌الملل (منطقه‌ای و جهانی) است که باهدف تأمین امنیت و پیگیری منافع امنیت ملی کشور در سطح و فضای جغرافیای مورد هدف طراحی، ساماندهی و مورداجرا گذاشته می‌شود (Assarian Nejad, 2012).

الگوهای رفتاری که بازیگران برای تأمین امنیت ملی خود به کار می‌گیرند را می‌توان در تقسیمات زیر تعریف کرد:

۱) الگوی امنیت یک‌جانبه (خوداتکایی): الگویی که در آن‌یک کشور برای تأمین امنیت به توانایی‌های خود متکی است (m. Hafeznia, 2012). در الگوی امنیتی خوداتکایی (که در نظریه‌های واقع‌گرایی نیز تجلی‌یافته است)، دولت ملی برای تأمین امنیت و پیشبرد منافع ملی‌اش، به نحو کامل بر منابع و توانمندی‌های خویشتن تکیه می‌کند. چراکه بر مبنای این الگو از یکسو، سیاست بین‌الملل اساساً حول قدرت و امنیت در مناسبات میان دولت‌ها دور می‌زند و از سوی دیگر اصل مسئله دولت‌ها و قدرت آن‌ها با توجه به پیامدهای آنارشی، عدم امنیت آن‌ها است. ازاین‌رو، قدرت، مهم‌ترین ابزار تأمین امنیت است و ارزیابی آن‌ها به مبنای قدرت نظامی است.

۲) الگوی امنیت دوجانبه: الگویی که بر اساس نیازهای امنیتی دو کشور جهت مقابله با تهدیدات مشترک شکل می‌گیرد (M. R. Hafeznia, 2006). ازجمله این پیمان‌ها می‌توان به پیمان امنیتی دوجانبه ژاپن و ایالات‌متحده آمریکا اشاره کرد.

۳) الگوی امنیت چندجانبه (دسته‌جمعی): الگویی که در آن، کشورها موافق رعایت هنجارها و مقررات خاصی برای حفظ ثبات و در صورت لزوم همراهی باهم برای جلوگیری از تجاوز هستند (Kupchan & Kupchan, 1995). معنای اساسی پیمان

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

 DOI: 10.29252/geores.33.3.8

امنیت جمعی آن است که کشورهای عضو، یک پیمان امنیت دسته‌جمعی مفروض، می‌پذیرند که درصورتی‌که یک یا چند نفر از اعضا و یا بعضاً همه اعضاء از جانب کشور یا کشورهایی که عضو آن پیمان نیست/نیستند موردحمله قرار گیرد/گیرند، اگر حمله و تجاوز انجام‌شده مطابق با تعاریف به‌عمل‌آمده از تجاوز به هم‌پیمان خود باشد، آن را حمله و تجاوز به خود تلقی کرده و به‌طور دسته‌جمعی به مقابله با متجاوز برخیزند.

مدل ویکور

ویکور به معنی بهینه‌سازی چندمعیاره و یکی از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره و کاربردی است (Chatterjee, Athawale, & Chakraborty, 2009). واژه ویکور از یک کلمه صربی به معنی بهینه‌سازی چند معیاره و «راه‌حل توافقی» گرفته‌شده است. اپریکوویک[1] و تزنگ[2] در سال ۱۹۸۸ روش ویکور را ارائه و در سال‌های ۲۰۰۲، ۲۰۰۳، ۲۰۰۴ و ۲۰۰۷ این روش را توسعه دادند. این روش که مبتنی بر برنامه‌ریزی توافقی مسائل تصمیم‌گیری چندمعیاره است، مسائلی با معیارهای نامتناسب و ناسازگار را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در شرایطی که فرد تصمیم‌گیرنده قادر به شناسایی و بیان برتری‌های یک مسئله در زمان شروع و طراحی آن نیست، این روش می‌تواند به‌عنوان ابزاری مؤثر برای تصمیم‌گیری مطرح شود (Ataei, 2010; Opricovic & Tzeng, 2004; Rao, 2008).

مراحل انجام مدل:

۱) تشکیل ماتریس

۲) بی مقیاس کردن ماتریس تصمیم

۳)تعیین وزن معیارها که از روش AHP استفاده می‌شود

۴)تعیین بدترین و بهترین مقدار از میان مقادیر موجود برای هر معیار در ماتریس تصمیم

۵)محاسبه مقدار S و R

۶) محاسبه مقدار Q

۷) رتبه‌بندی گزینه‌ها بر اساس مقادیر S و R و Q که در این رتبه‌بندی به ترتیب نزولی صورت می‌گیرد

۸) انتخاب گزینه نهایی (Adel & Rajabzadeh, 2012).

از مجموع مباحث نظری می‌توان استنباط کرد یکی از نگرانی‌های کشورها مسئله امنیت است به‌طوری‌که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان همواره درصدد تأمین امنیت برای حفظ و پیشرفت کشور خود در سطوح داخلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی هستند. کشورها درگذشته و حال برای حفظ و کسب امنیت ملی الگوها و راهکارهای متفاوتی را مورداستفاده قرار داده‌اند. ازآنجاکه الگوهای رفتاری تأمین امنیت جهت‌گیری‌های کلی یک کشور را در دنیا به نمایش می‌گذارد، هزینه‌های نادرست بودن این الگوها بسیار بالا می‌باشد. لذا باید به‌درستی شاخص‌های و پارامترهای مؤثر در امنیت ملی یک کشور وزن‌دهی و ارزش هرکدام از این شاخص‌ها را مشخص نموده و سپس بر اساس آن‌ها الگوی رفتاری مناسب تأمین امنیت را تعیین کرد. ازنظر علمی روش‌های متعددی وجود دارد که سیاست‌گذاران امنیتی در انتخاب الگوهای رفتاری تأمین امنیت می‌توانند به کار بگیرند. ازجمله این روش‌ها مدل ویکور است که نسبت به فنون دیگر تصمیم‌گیری چند شاخصه از مزیت‌هایی چون دقت بالا و سادگی برخوردار است.

1 Opricovic
2 Tzeng

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

یافته‌های تحقیق

مراحل تعیین الگوی رفتاری جمهوری اسلامی ایران با استفاده از مدل ویکور

۱.تشکیل ماتریس

در این مرحله هم‌زمان با انجام مطالعات نظری، برای تعیین شاخص‌ها با متخصصین دانشگاهی و نظامی در حوزه امنیت مصاحبه و مشورت شد تا با استفاده از دیدگاه‌ها و نظرات آنان شاخص‌های مرتبط با موضوع انتخاب شود، لازم به ذکر است که شاخص‌ها به‌گونه‌ای انتخاب‌شده است که مؤلفه‌ها دارای اثربخشی باشند. بر این اساس شاخص‌ها و الگوهای موجود در جدول ۱ طرح گردید و سپس با استفاده از پرسشنامه، آرای ۵۰ تن از صاحب‌نظران و کارشناسان دانشگاهی و نظامی در حوزه امنیت اخذ شد که میانگین آن‌ها در ماتریس زیر نشان داده‌شده است.

جدول۱- ماتریس تصمیم شاخص‌ها و مؤلفه‌های رفتاری تأمین امنیت مبتنی بر میانگین نظر کارشناسان

شاخص / مؤلفه	وضعیت جغرافیایی	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت
امنیت یک‌جانبه	۵/۲۴	۵/۳۱	۲/۶۷	۲/۷۹	۴/۲۶	۵/۴۶	۵/۳۱	۳/۱۲	۳/۲۰
امنیت دوجانبه	۵/۴۱	۵/۶۰	۵/۴۷	۵/۷۹	۴/۵۲	۵/۳۴	۵/۱۶	۶/۱۵	۶/۲۳
امنیت چندجانبه (جمعی)	۶/۰۴	۶/۰۵	۸/۱۵	۷/۶۸	۵/۷۷	۶/۱۲	۵/۲۰	۸/۸۵	۸/۸۳

۲. بی مقیاس کردن ماتریس تصمیم

در این مدل بی مقیاس کردن ماتریس تصمیم به‌طور خودکار در گام ششم انجام خواهد شد.

۳.تعیین ماتریس وزن شاخص‌ها

الف) وزن دهی شاخص‌ها بر اساس مدل AHP: برای بیان اهمیت نسبی شاخص‌ها باید وزن آن‌ها را مشخص کرد در این زمینه روش‌های متعددی مانند AHP، ANP، LINMAP، آنتروپی شانون، بردار ویژه و مانند آن وجود دارد که در این تحقیق از روش AHP استفاده‌شده است. در این مرحله وزن شاخص‌ها در قالب پرسشنامه به‌وسیله آرا ۵۰ تن از خبرگان نظامی و دانشگاهی در حوزه امنیت تعیین‌شده است که مقادیر آن به‌صورت ماتریس زیر محاسبه‌شده است.

جدول۲- وزن دهی شاخص‌ها بر اساس نظر کارشناسان با روش AHP

شاخص‌ها	وضعیت جغرافیایی	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت
وضعیت جغرافیایی	۱	۰/۸۳۷	۰/۸۰۶	۰/۷۸۷	۰/۶۹۲	۰/۶۲۹	۰/۴۶۰	۰/۴۴۰	۰/۴۵۱
تجانس ساختاری	۱/۱۹۴	۱	۰/۸۶۶	۰/۶۲۵	۰/۶۸۸	۰/۶۱۰	۰/۴۵۴	۰/۴۴۱	۰/۶۱۳
همکاری‌های دفاعی امنیتی	۱/۲۴۰	۱/۱۵۳	۱	۰/۵۸۱	۰/۵۳۷	۰/۵۴۵	۰/۴۹۹	۰/۴۷۹	۰/۵۵۰
منافع مشترک	۱/۲۶۹	۱/۶۱۰	۱/۷۱۹	۱	۰/۸۴۷	۰/۷۴۸	۰/۶۴۵	۰/۵۴۶	۰/۵۸۲
افکار عمومی	۱/۴۴۴	۱/۴۹۳	۱/۷۳۰	۱/۲۱۳	۱	۰/۵۵۰	۰/۵۵۶	۰/۴۶۵	۰/۶۶۶
وضعیت اقتصادی	۱/۵۸۸	۱/۷۱۰	۱/۸۳۳	۱/۳۳۶	۱/۹۵۱	۱	۰/۹۵۰	۰/۵۹۵	۰/۶۹۱
ایدئولوژی سیاسی	۲/۱۶۹	۲/۱۸۸	۲/۰۰۲	۱/۵۴۹	۱/۹۱۷	۱/۰۸۱	۱	۰/۶۰۰	۰/۶۹۸
تهدیدات مشترک	۲/۴۲۰	۲/۲۶۲	۱/۹۵۴	۱/۸۳۰	۲/۱۴۵	۱/۶۷۸	۱/۷۰۹	۱	۰/۵۶۴
فهم مشترک از امنیت	۲/۵۴۵	۱/۶۳۰	۱/۷۰۳	۱/۷۹۵	۱/۶۲۹	۱/۴۵۷	۱/۴۲۹	۱/۵۰۹	۱
مجموع	۱۴/۸۷۲	۱۳/۸۸۷	۱۳/۶۱۷	۱۰/۷۲۰	۱۱/۴۱۰	۸/۳۰۱	۷/۷۰۶	۶/۰۸۱	۵/۸۱۹

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

DOI: 10.29252/geores.33.3.8

ب) ماتریس نرمال شده: در این مرحله، از وزن‌های به‌دست‌آمده در مرحله قبل، برای تشخیص گزینه برتر استفاده خواهد شد که با توجه به جدول ۳ شاخص تهدیدات مشترک با مقدار ۰/۱۶۸ به‌عنوان مهم‌ترین شاخص مشخص می‌شود.

جدول ۳- ماتریس نرمال شده وزن شاخص‌ها مستخرج از روش AHP

شاخص‌ها	وضعیت جغرافیای	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت	وزن معیارها
وضعیت جغرافیای	۰/۰۶۷	۰/۰۶۰	۰/۰۵۹	۰/۰۷۳	۰/۰۶۰	۰/۰۷۵	۰/۰۵۹	۰/۰۷۲	۰/۰۷۷	۰/۰۶۷
تجانس ساختاری	۰/۰۸۰	۰/۰۷۲	۰/۰۶۳	۰/۰۵۸	۰/۰۶۰	۰/۰۷۳	۰/۰۵۹	۰/۰۷۲	۰/۱۰۵	۰/۰۷۱
همکاری‌های دفاعی امنیتی	۰/۰۸۳	۰/۰۸۳	۰/۰۷۳	۰/۰۵۴	۰/۰۴۷	۰/۰۶۵	۰/۰۶۴	۰/۰۷۸	۰/۰۹۴	۰/۰۷۱
منافع مشترک	۰/۰۸۵	۰/۱۱۵	۰/۱۲۶	۰/۰۹۳	۰/۰۷۴	۰/۰۹۰	۰/۰۸۳	۰/۰۸۹	۰/۱۰۰	۰/۰۹۵
افکار عمومی	۰/۰۹۷	۰/۱۰۷	۰/۱۲۷	۰/۱۱۳	۰/۰۸۷	۰/۰۶۶	۰/۰۷۲	۰/۰۷۶	۰/۱۱۴	۰/۰۹۵
وضعیت اقتصادی	۰/۱۰۶	۰/۱۲۳	۰/۱۳۴	۰/۱۲۴	۰/۱۷۱	۰/۱۲۰	۰/۱۲۳	۰/۰۹۷	۰/۱۱۸	۰/۱۲۴
ایدئولوژی سیاسی	۰/۱۴۵	۰/۱۵۷	۰/۱۴۷	۰/۱۴۴	۰/۱۶۸	۰/۱۳۰	۰/۱۲۹	۰/۰۹۸	۰/۱۱۹	۰/۱۳۷
تهدیدات مشترک	۰/۱۶۲	۰/۱۶۲	۰/۱۴۳	۰/۱۷۰	۰/۱۸۸	۰/۲۰۲	۰/۲۲۱	۰/۱۶۴	۰/۰۹۷	۰/۱۶۸
فهم مشترک از امنیت	۰/۱۷۱	۰/۱۱۷	۰/۱۲۵	۰/۱۶۷	۰/۱۴۲	۰/۱۷۵	۰/۱۸۵	۰/۲۴۸	۰/۱۷۱	۰/۱۶۷
مجموع	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

ج) نرخ سازگاری نظرات متخصصین: در این مرحله نرخ سازگاری نظرات متخصص مشخص می‌شود. این سازگاری نشان می‌دهد که آیا می‌توان به اولویت‌ها و امتیازاتی که متخصصان در مقایسه زوجی شاخص‌ها باهم لحاظ کرده‌اند، اعتماد کرد. برای نشان دادن میزان سازگاری نظرات تصمیم گیران باید مقدار محاسبه‌شده کمتر از ۰/۱ باشد با توجه به جداول زیر مقدار نرخ سازگاری در این آزمون برابر با ۰/۰۱۵ است بنابراین می‌توان گفت نظرات متخصصین از سازگاری بالایی برخوردار است.

جدول۴- میزان سازگاری نظرات کارشناسان درباره شاخص‌ها درروش AHP

شاخص‌ها	وضعیت جغرافیای	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت
وضعیت جغرافیایی	۰/۰۶۷	۰/۰۶۰	۰/۰۵۷	۰/۰۷۵	۰/۰۶۶	۰/۰۷۸	۰/۰۶۳	۰/۰۷۴	۰/۰۷۵
تجانس ساختاری	۰/۰۸۰	۰/۰۷۱	۰/۰۶۲	۰/۰۵۹	۰/۰۶۵	۰/۰۷۶	۰/۰۶۲	۰/۰۷۴	۰/۱۰۲
همکاری‌های دفاعی امنیتی	۰/۰۸۳	۰/۰۸۲	۰/۰۷۱	۰/۰۵۵	۰/۰۵۱	۰/۰۶۷	۰/۰۶۸	۰/۰۸۰	۰/۰۹۲
منافع مشترک	۰/۰۸۵	۰/۱۱۵	۰/۱۲۳	۰/۰۹۵	۰/۰۸۱	۰/۰۹۳	۰/۰۸۹	۰/۰۹۱	۰/۰۹۷
افکار عمومی	۰/۰۹۷	۰/۱۰۷	۰/۱۲۴	۰/۱۱۵	۰/۰۹۵	۰/۰۶۸	۰/۰۷۶	۰/۰۷۸	۰/۱۱۱
وضعیت اقتصادی	۰/۱۰۷	۰/۱۲۲	۰/۱۳۱	۰/۱۲۷	۰/۱۸۷	۰/۱۲۴	۰/۱۳۱	۰/۱۰۰	۰/۱۱۵
ایدئولوژی سیاسی	۰/۱۴۶	۰/۱۵۶	۰/۱۴۳	۰/۱۴۷	۰/۱۸۳	۰/۱۳۴	۰/۱۳۷	۰/۱۰۱	۰/۱۱۶
تهدیدات مشترک	۰/۱۶۳	۰/۱۶۲	۰/۱۴۰	۰/۱۷۴	۰/۲۰۵	۰/۲۰۹	۰/۲۳۵	۰/۱۶۸	۰/۰۹۴
فهم مشترک از امنیت	۰/۱۷۱	۰/۱۱۶	۰/۱۲۲	۰/۱۷۱	۰/۱۵۶	۰/۱۸۱	۰/۱۹۷	۰/۲۵۳	۰/۱۶۷

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

جدول۵- بردار سازگاری و بردار مجموع وزن شاخص‌ها از نظرات کارشناسان

شاخص‌ها	جمع ردیف‌ها WSV	متوسط جمع ردیف‌ها C.V
وضعیت جغرافیایی	۰/۶۱۸	۹/۱۷۵
تجانس ساختاری	۰/۶۵۵	۹/۱۴۵
همکاری‌های دفاعی امنیتی	۰/۶۵۴	۹/۱۳۰
منافع مشترک	۰/۸۷۲	۹/۱۴۱
افکار عمومی	۰/۸۷۵	۹/۱۳۶
وضعیت اقتصادی	۱/۱۴۷	۹/۲۱۱
ایدئولوژی سیاسی	۱/۲۶۸	۹/۱۹۵
تهدیدات مشترک	۱/۵۵۳	۹/۲۳۷
فهم مشترک از امنیت	۱/۵۳۷	۹/۱۹۶
نرخ سازگاری شاخص‌ها		
	Lambda Max	۹/۱۷۴۴۶
شاخص سازگاری	Consistency Index	۰/۰۲۱۸۰۷
نرخ سازگاری	Consistency Ratio	۰/۰۱۵۰۴

۱. تعیین بهترین و بدترین مقدار از میان مقادیر موجود برای هر شاخص در ماتریس تصمیم

در این مرحله بالاترین و پایین‌ترین مقدار در هر شاخص را در جدول ماتریس تصمیم‌گیری که در مرحله اول تشکیل شد مشخص می‌کنیم. این مقادیر در جدول ۶ قابل‌مشاهده است.

بهترین بدترین

$$A_i^* = MAX\ A_{ij} \qquad A_i^- = MIN\ A_{ij}$$ معادله (۱)

جدول ۶- ماتریس تصمیم بهترین و بدترین مقدار مؤلفه‌ها در هرکدام از شاخص‌ها

شاخص / مؤلفه	وضعیت جغرافیایی	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت
امنیت یک‌جانبه	۵/۲۴	۵/۳۱	۲/۶۷	۲/۷۹	۴/۲۶	۵/۴۶	۵/۳۱	۳/۱۲	۳/۲۰
امنیت دوجانبه	۵/۴۱	۵/۶۰	۵/۴۷	۵/۷۹	۴/۵۲	۵/۳۴	۵/۱۶	۶/۱۵	۶/۲۳
امنیت چندجانبه(جمعی)	۶/۰۴	۶/۰۵	۸/۱۵	۷/۶۸	۵/۷۷	۶/۱۲	۵/۲۰	۸/۸۵	۸/۸۳
بهترین و بدترین مقدار از میان مقادیر موجود برای هر شاخص در ماتریس تصمیم									
بهترین مقدار	۶/۰۴	۶/۰۵	۸/۱۵	۷/۶۸	۵/۷۷	۶/۱۲	۵/۳۱	۸/۸۵	۸/۸۲
بدترین مقدار	۵/۲۴	۵/۳۱	۲/۶۷	۲/۷۹	۴/۲۶	۵/۳۵	۴/۹۵	۳/۱۲	۳/۲۰

۲. محاسبه مقدار S و r

بعد از تعیین بالاترین و پایین مقدار در هر شاخص، باید ارزش Sj (شاخص مطلوبیت) و Rj (شاخص نارضایتی) محاسبه شود.

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

 DOI: 10.29252/geores.33.3.8

الف) مقدار S[1] : مقدار S فاصله گزینه نسبت به راه‌حل را نشان می‌دهد؛ در این مرحله برابر معادله ۲ مقدار S محاسبه می‌شود که بر اساس داده‌های به‌دست‌آمده بهترین مقدار S به گزینه امنیت چندجانبه و بدترین مقدار آن به امنیت یک‌جانبه مربوط می‌شود.

$$S_j = \sum_{i=1}^{n} w_i\left(A_i^* - A_{ij}\right)/\left(A_i^* - A_i^-\right)$$ معادله (۲)

ب) مقدار R[2]: مقدار R فاصله گزینه‌ها نسبت به راه‌حل منفی نشان می‌دهد؛ در این مرحله مطابق با معادله ۳ مقدار R محاسبه می‌شود که بر اساس داده‌های به‌دست‌آمده بهترین مقدار R به گزینه امنیت چندجانبه و بدترین مقدار آن به امنیت یک‌جانبه مربوط می‌شود.

$$R_j = MAX \sum_{i=1}^{n} w_i\left(A_i^* - A_{ij}\right)/\left(A_i^* - A_i^-\right)$$ معادله (۳)

جدول۷- مقدارS، R

مقدارS										
مقدارs	وضعیت جغرافیایی	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت	مقدارS
امنیت یک‌جانبه	۰/۰۶۷	۰/۰۷۱	۰/۰۷۱	۰/۰۹۵	۰/۰۹۵	۰/۱۰۵	۰	۰/۱۶۸	۰/۱۶۷	۰/۸۴۲
امنیت دوجانبه	۰/۰۵۳	۰/۰۴۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۷۹	۰/۱۲۴	۰/۱۳۷	۰/۰۷۹	۰/۰۷۶	۰/۶۶۷
امنیت چندجانبه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۹۶	۰	۰	۰/۰۹۶
بهترین مقدار										۰/۰۹۶
بدترین مقدار										۰/۸۴۲
مقدارR										
مقدارR	وضعت جغرافیایی	تجانس ساختاری	همکاری‌های دفاعی امنیتی	منافع مشترک	افکار عمومی	وضعیت اقتصادی	ایدئولوژی سیاسی	تهدیدات مشترک	فهم مشترک از امنیت	مقدارR
امنیت یک‌جانبه	۰/۰۶۷	۰/۰۷۱	۰/۰۷۱	۰/۰۹۵	۰/۰۹۵	۰/۱۰۵	۰	۰/۱۶۸	۰/۱۶۷	۰/۱۶۸
امنیت دوجانبه	۰/۰۵۳	۰/۰۴۴	۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	۰/۰۷۹	۰/۱۲۴	۰/۱۳۷	۰/۰۷۹	۰/۰۷۶	۰/۱۲۴
امنیت چندجانبه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۹۶	۰	۰	۰/۰۹۶
بهترین مقدار										۰/۰۹۶
بدترین مقدار										۰/۱۶۸

[1] Utility measure
[2] Regret measure

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

۳. محاسبه مقدار Q

Q تابعی ترکیبی است که R و S را با وزن V یکی می‌کند. مقادیر Q بر اساس رابطه (۳) که در آن ($S^+ = Min_j S_J$)، ($R^+ = min_j R_J$)، ($S^- = Max_j S_J$) و ($R^- = max_j R_J$) می‌باشد و V به‌عنوان وزنی است که بر اساس میزان حداکثر توافق گروه بین صفر و یک تعیین می‌شود.

معادله (۴)

$$Q_J = V(S_J - S^+)/(S^- - S^+) + (1 - V)(R_J - R^+)/(R^- - R^+)$$

جدول۸- مقدارQ

مقدار Q	۰	۰/۱	۰/۲	۰/۳	۰/۴	۰/۵	۰/۶	۰/۷	۰/۸	۰/۹	۱
امنیت یک‌جانبه	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
امنیت دوجانبه	۰/۵۷۸	۰/۵۹۷	۰/۶۱۵	۰/۶۳۴	۰/۶۵۳	۰/۶۷۱	۰/۶۹۰	۰/۷۰۸	۰/۷۲۷	۰/۷۴۶	۰/۷۶۴
امنیت چندجانبه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

۴. رتبه‌بندی گزینه‌ها بر اساس مقادیر S، R و Q

آنچه که می‌توان از جداول بالا استنباط کرد این است که در هر سه مورد مقادیر امنیت چندجانبه جایگاه اول را دارد. در مقادیر S امتیاز مؤلفه امنیت جمعی برابر با صفر، مؤلفه امنیت دوجانبه برابر با ۰/۶۶۷ و مؤلفه امنیت یک‌جانبه برابر ۱ می‌باشد، در مقادیر R امتیاز مؤلفه امنیت جمعی برابر با صفر، مؤلفه امنیت دوجانبه برابر با ۰/۱۲۴ و مؤلفه امنیت یک‌جانبه برابر با ۱ می‌باشد و نهایتاً در مقادیر Q مؤلفه امنیت جمعی برابر با صفر، مؤلفه امنیت دوجانبه برابر با ۰/۶۷۱ و مؤلفه امنیت یک‌جانبه برابر با ۱ می‌باشد.

۵. انتخاب گزینه نهایی

انتخاب گزینه نهایی بر اساس دو شرط صورت می‌گیرد: در شرط اول می‌گوید امتیاز قابل‌قبول که مقدار A برای گزینه دوم منهای مقدارA برای گزینه اول باید بزرگ‌تر مساوی DQ باشد،که در آن DQ برابر است با یک تقسیم‌بر تعداد گزینه‌ها منهای یک (۰/۵ = (۳ − ۱) / ۱ ≥ ۰/۶۷۱ = ۰ - ۰/۶۷۵). پس شرط یک برقرار است. شرط دوم می‌گوید ثبات قابل‌قبول در تصمیم‌گیری گزینه اول باید به بهترین شکل در هر سه جدول R، S و Q بهترین مقدار را داشته باشد که با توجه به جدول مرحله قبل گزینه امنیت چندجانبه (جمعی) در هر سه مورد بهترین مقدار را دارد

نتیجه‌گیری

آنچه می‌توان نتیجه گرفت این است که خبرگان نظامی و دانشگاهی امنیت چندجانبه (جمعی) را برای تأمین امنیت جمهوری اسلامی ایران با توجه به شاخص‌های وضعیت جغرافیایی، تجانس ساختاری، همکاری دفاعی - امنیتی، منافع مشترک، افکار عمومی، وضعیت اقتصادی، ایدئولوژی سیاسی، تهدیدات مشترک و فهم مشترک از امنیت مناسب دانسته‌اند.

جمهوری اسلامی ایران، کشوری با هویت، آرمان‌ها و موقعیت ویژه و گاه منحصربه‌فرد است. بقای این کشور با تمام مختصات آن درگرو توسعه و نقش‌آفرینی مؤثرتر آن است. به‌عبارت‌دیگر ایران در حوزه داخلی و خارجی فرصت‌ها و منابع قابل‌توجهی در اختیار دارد که می‌تواند از آن‌ها به‌عنوان پشتوانه تحقق اهداف بلندمدت خود استفاده نماید. در مقابل آسیب‌ها، تهدیدها و چالش‌های آن نیز قابل‌توجه و مهم است.

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

DOI: 10.29252/geores.33.3.8

امروزه شاهد به وجود آمدن هرچه بیشتر شرایط همگرایی بازیگران سیاسی به شکل مجموعه‌های امنیتی هستیم. یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان می‌دهد که طبق نظرات متخصصین نظامی و دانشگاهی در حوزه امنیت، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یک واحد سیاسی با توجه به شاخص‌های وضعیت جغرافیایی، تجانس ساختاری، همکاری دفاعی - امنیتی، منافع مشترک، افکار عمومی، وضعیت اقتصادی، ایدئولوژی سیاسی، تهدیدات مشترک و فهم مشترک از امنیت می‌تواند الگوی امنیت جمعی را برای تأمین امنیت ملی خود موردتوجه قرار دهد و با همکاری و مشارکت با سایر بازیگران منطقه‌ای و جهانی در جهت حل‌وفصل چالش‌های و معضل‌های امنیتی اقدام نماید.

جمهوری اسلامی ایران از یک موقعیت مرکزی نسبت به کشورهای مجاور خود برخوردار است و می‌تواند گره‌گاه مواصلاتی حوزه‌های اطراف خود بوده و در پیدایش ائتلاف‌های منطقه‌ای (در حوزه امنیت) و فعال شدن حوزه‌های ژئوپلیتیکی نقش مؤثری داشته باشد.

حوزه‌های مجاور ایران شامل حوزه‌ها و کشورهای زیر هستند که در قالب نقشه سیاسی نیز نمایش داده می‌شوند:

- **حوزه قفقاز آناتولی:** شامل کشورهای جمهوری اسلامی ایران، ارمنستان، گرجستان و روسیه
- **حوزه خلیج‌فارس:** شامل جمهوری اسلامی ایران، عراق، کویت، عربستان، امارات متحده عربی، قطر، بحرین و عمان
- **حوزه دریای عمان و اقیانوس هند:** شامل جمهوری اسلامی ایران، پاکستان، هند، عمان و امارات متحده عربی
- **حوزه فلات ایران:** شامل جمهوری اسلامی ایران، پاکستان و افغانستان
- **حوزه آسیای مرکزی:** شامل کشورهای ترکمنستان، قزاقستان، ازبکستان، قرقیزستان و تاجیکستان
- **حوزه دریای خزر:** شامل کشورهای جمهوری اسلامی ایران، ترکمنستان، قزاقستان، روسیه و آذربایجان
- **کشورهای معارض آمریکا:** جمهوری اسلامی ایران، ونزوئلا، کوبا و کره شمالی
- **قلمرو جهان اسلام:** جمهوری اسلامی ایران، بحرین، عراق، اردن، کویت، لبنان، امارات متحده عربی، عمان، فلسطین، قطر، عربستان سعودی، سوریه، یمن، مصر، لیبی، تونس، الجزایر، مراکش، موریتانی، سودان، چاد، نیجر، جمهوری دموکراتیک صحرا، سنگال، مالی، گینه کوناکری، گامبیا، سومالی، اتیوپی، برونئی، اندونزی، مالزی،آلبانی و بوسنی

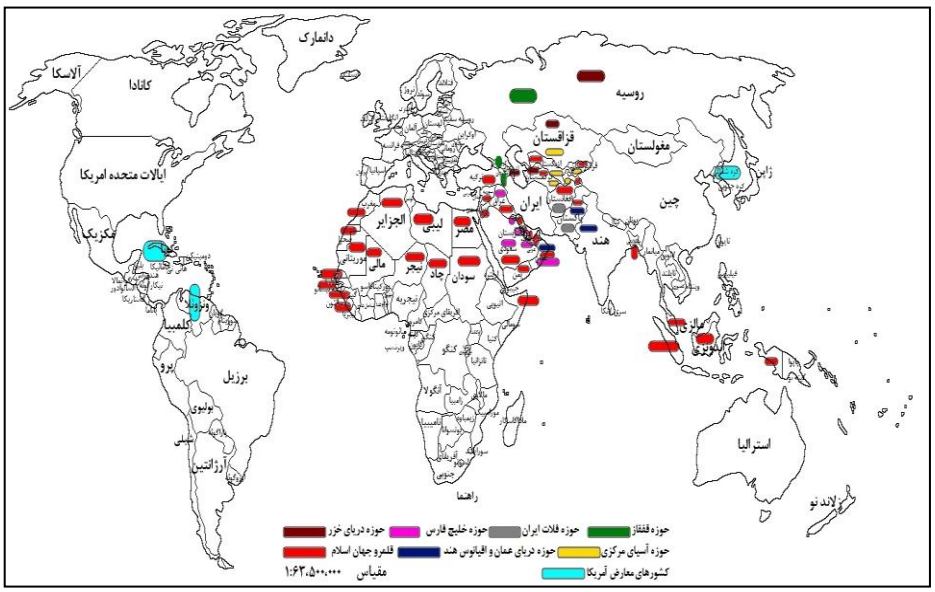

شکل ۱- حوزه‌های مجاور ایران

منبع: نگارنده

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]
[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

حوزه‌هایی که ایران با آن‌ها در ارتباط است دارای تفاوت‌ها و تجانس‌هایی باهم هستند و ایران می‌تواند با استفاده از شاخص تهدیدات مشترک (مهم‌ترین عامل ازنظر خبرگان) به تعریف الگوی امنیت جمعی با هر یک از این حوزه‌ها بپردازد.

سهم نویسندگان: میثم هادی پور (نویسنده اول، مسئول)، پژوهشگر اصلی (۵۰٪)، محمدرضا حافظ نیا (نویسنده دوم)، پژوهشگر اصلی (۵۰٪).

منابع و مآخذ

Adel, A., & Rajabzadeh, A. (2012). *Applied Decision Making, MADM Approach* (Fifth ed.). Tehran: Danesh. (Persian)

Amanpour, S., & Mavedat, E. (2015). Classification and assessment of the spatial the range of healthy sustainable urban development approach using techniques Entropy-VIKOR, TOPSIS and GIS (Case study of Yazd province). *Social Welfare, 15*(58), 63-90. (Persian)

Asgari, M. (2003). Regionalism and regional security paradigm. *Political and Economic Information Magazine, 17*(7-8), 54-63. (Persian)

Assarian Nejad, H. (2012). Interview at National Defense University, Tehran. (Persian)

Ataei, M. (2010). *Multi-criteria Decision Making*. Shahrood: Shahrood University Publication. (Persian)

Boozan, B. (1999). *People, governments and panic,* (Research Institute of Strategic Studies, Trans.). Tehran: Research Institute of Strategic Studies. (Persian)

Chatterjee, P., Athawale, V. M., & Chakraborty, S. (2009). Selection of materials using compromise ranking and outranking methods. *Materials & Design, 30*(10), 4043-4053.

Dodds, K. (2000). *Geopolitics in a changing world*. Harlow, United Kingdom: Pearson Education Limited.

Dolby, S. (2004). *Future resources and extreme warfare* (F. Baheri, Trans.). Tehran: Dialogue Monthly. (Persian)

Eftekhari, A. (2000). *National security police dimensions, articles on national security and the role of police* (First ed.). Tehran: Naja. (Persian)

Eftekhary, A. A. (2005). *The fundamental stages of thought in national security studies*. Tehran: Research Institute of Strategic Studies. (Persian)

Elliot, J., & Reginald, R. (1988). *The arms control,disarmament, and military security dictionary* (First ed.). California: Abc-Clio, inc.

Fazli, S., Teimouri, A., & Khodaee, H. (2011). Evaluation of the quality of public sector services by the combined method (VIKOR) and fuzzy approach. *Improvement Management Studies, 21*(65), 73-103. (Persian)

Hafeznia, M. (2012). Interview at Tarbiat Modares University, Tehran. (Persian)

Hafeznia, M. R. (2006). *Geopolitical Principles and Concepts*. Mashhad: Papoli Publications. (Persian)

Haftendorn, H., & Tayeb, A. (1992). Security dilemma: Theorizing and creating rules for international security. *Foreign Policy Magazine, 6*(4). (Persian)

Jalinousi, A. (2006). Strategic developments in the persian Gulf, a political security approach. *Political Knowledge Quarterly, 2*(3), 39-58. (Persian)

Karimi, F., & Ahmadvand, M. (2013). Modeling the developmental levels of rural areas in the central part of Boyerahmad city. *Journal of Applied Geographical Sciences, 14*(33), 91 -111. (Persian)

Khairgo, M., Nourbakhsh, I., & Mohammadi, A. (2016). Assessment and prioritization of the quality dimensions of educational services based on the servoal model using the AHP-VIKOR combined approach (case study: Imam Ali's Officer University). *Military Management Quarterly, 16*(61), 113-134. (Persian)

Kupchan, C. A., & Kupchan, C. A. (1995). The promise of collective security. *International Security, 20*(1), 52-61.

Luciani, G. (1988). The economic content of security. *Journal of Public Policy, 8*(2), 151-173.

Mandel, R. (2008). *The changing face of national security: a conceptual analysis* (Strategic Studies Institute, Trans.). Tehran: Strategic Studies Institute. (Persian)

Maoz, Z. (2000). *Regional security* (D. Olamaei, Trans.). Tehran: Islamic Revolutionary Guards Corps, School of Command, Higher War. (Persian)

Marsh, D., & Stoker, J. (2005). *Methodology and Theory in Political Science* (A. M. Hajiyosofi, Trans.). Tehran: Strategic Studies Institute. (Persian)

Mckinlay, R., Robert, D., & Little, R. (2001). *Global problems and world order* (A. Eftekhari, Trans.). Tehran: Strategic Studies Institute. (Persian)

Moradian, M. (2009). *Threats and Security (Definitions and Concepts)*. Tehran: Shahid Sepahbod Sayyad Shirazi Educational and Research Center. (Persian)

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]

Morz, j. (1980). *Beyond security*. New York: International Peace Academy.

Moshirzadeh, H., & Ebrahimi, N. (2010). *The evolution of concepts in international relations*. Tehran: Strategic Studies Institute. (Persian)

Nikpour, A., Malekshahi, G., & Razqi, F. (2015). Evaluation of sustainable urban development indicators with emphasis on justice in distribution of services. *Journal of Urban Planning and Research, 6*(22), 125 - 138. (Persian)

Opricovic, S., & Tzeng, G. H. (2004). Compromise solution by MCDM methods: A comparative analysis of VIKOR and TOPSIS. *European journal of operational research, 156*(2), 445-455. [DOI:10.1016/S0377-2217(03)00020-1]

Ranjbar, M. (1999). *Security considerations in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran* (First ed.). Tehran: Research Institute of Strategic Studies. (Persian)

Rao, R. V. (2008). A decision making methodology for material selection using an improved compromise ranking method. *Materials & Design, 29*(10), 1949-1954. [DOI:10.1016/j.matdes.2008.04.019]

Rosandel, J. (2009). *National Security and International System*. Tehran: Samt Publication.

Soleimani, M., Bouzar-Majri, K., Javan, J., & Anabestani, A. A. (2015). Explaining the factors affecting the instability of rural settlements in Iran. *Quarterly Journal of Rural Planning and Research, 4*(3), 21 -38. (Persian)

Tajik, M. R. (1998). Regulation in dispersion, a discussion on Iran's national security. *Strategic Studies Quarterly, 1*(2), 117-128. (Persian)

Tajik, M. R. (2002). *Introduction to National Security Strategies* (Vol. I). Tehran: Golban. (Persian)

Vaezi, M., & Dadandish, P. (2011). The necessity of establishing regional security arrangements in the caucasus: A new approach. *Quarterly Journal of Central and Caucasus Studies, 74*, 169-202. (Persian)

Wolfers, A. (1962). *National security an ambiguous symbol*. Maryland, USA: John Hopkins University Press.

Zarei, Y., Mahdavi Hajilouei, M., Stelaji, A., & Sarver, R. (2015). Analysis and categorization of development levels in rural areas of dashti country of Iran with emphasis on fuzzy approach. *Journal of Village and Development, 19*(1), 95-114. (Persian)

[Downloaded from georesearch.ir on 2025-12-16]

[DOI: 10.29252/geores.33.3.8]